

eene schoone straet aen te leggen " en drie molens " op de dampoortsche veste en aen de muydepoort tegen behoerlyke schaede-vergoeding, vermits de zelve in het bestek vallen van den grond, welke dienen moet tot het maeken van den nieuwen kom." Hier wordt bedoeld het graven van het handelsdok om het nieuw kanaal van Gent-Terneuzen te verbinden met de Schelde.

M.S.

DE STOEVERE'S : EEN GENTSE KUNSTENAARSFAMILIE

=====

In het Herfsttij der Middeleeuwen waren te Gent enkele schildersgenieën werkzaam waarvan werk bewaard bleef, de gebroeders Jan en Hubrecht Van Eyck en Hugo Van der Goes.

Daarnaast waren er evenwel talrijke andere meesters werkzaam die, hoewel ze door hun stadsgenoten hoog gewaardeerd werden, in de loop der eeuwen totaal in de vergetelheid geraakten. De reden hiervoor is duidelijk, praktisch geen enkel werk van deze schilders is bewaard gebleven. Toch werden zij, dank zij de archivalische bedrijvigheid van een aantal Gentse historici in de 19de eeuw herontdekt. In onderhavige bijdrage hebben we getracht de bedrijvigheid van enkele van deze schilders, namelijk deze die behoren tot het schildersgeslacht De Stoevere, na te gaan.

De Gentse schildersfamilie De Stoevere kan reeds vóór 1383 in de dokumenten worden aangewezen en kan gevolgd worden tot in de 16de eeuw. De naam van de familie wordt in de dokumenten op verschillende wijzen geschreven : De Stovere, De Stovre, d'Estouvre, De Stoevere. In zijn werk, *Recherches sur les peintres gantois du XIVe et XVe siècles*, heeft E. De Busscher een lijst gepubliceerd van 18 Gentse poorters die meesters waren in de nering van de schilders en die de naam De Stoevere droegen. De eerste van deze meester is Jan De Stoevere (De Busscher spreekt van De Scoenere) vermeldt in 1394, de laatste is Rogier De Stoevere die meester was in 1474.

Van der Haeghen heeft in zijn "*Mémoires sur les documents faux relatifs aux peintres, sculpteurs en graveurs flamands*" deze lijst aan een kritisch onderzoek onderworpen. Hij kwam tot het besluit dat E. De Busscher in feite 18 fiktieve namen opgenomen had. We hebben derhalve een aantal gegevens die enkel in het werk van De Busscher voorkomen maar in geen andere bronnen rechtvaardiging of steun vinden verworpen.

1. Wouter De Stoevere

Wouter De Stoevere is het eerste lid van deze weleer befaamde schildersfamilie. Wat we over hem in de dokumenten vernemen is schaars. In 1369 maakte hij zich samen met zijn zonen, Jacob en Gheeraert, schuldig aan de schaking van een vrouw. Hij werd dan ook prompt door de schepenen veroordeeld om de benadeelde een huwelijksgift van 100 ponden groten te verzekeren (1). Op de Hoogpoort bezat hij een huis. Het jaarregister van 1382-83 bevat een akte, evenwel gedateerd 24 maart 1375, die luidt als volgt " Wouter De Stoevere...verkoopt...een half huus up d'Hoeghe poert tusschen Pietren van Beerevelt, die dander heel(f)t der vorseiden huuse toebehoort (2). De hier vermelde Pietren Van Beerevelt is de Gentse schilder Pieter-Poele of Pieter-Pauwel Beervelde Over **het werk** van Wouter De Stoevere konden we niets achterhalen.

2. Jacob De Stoevere

Ook omtrent deze zoon van Wouter De Stoevere vernemen we weinig in de dokumenten. In het jaar 1382-83 ging Jacob als bannierdrager van de Gentse schutters mee op tocht naar Laarne waar het oude slot werd in brand gestoken (3). In 1378 en in 1383 werkte hij aan de decoratie van het Gentse schepenhuis (4). Op 26 februari 1399 neemt hij een leerknapp Geenkin Boudin Waut'sone op. (5). Blijkbaar bezat hij dus een atelier waarin leerlingen werden opgeleid. In de jaren 1400-1401 wordt hij door de St.-Pietersabdij betaald om " de voute(gewelf) onder den turre(toren) te stoferene van scilderie " (6).

3. Gheeraert De Stoevere

Zoon van Wouter en broeder van Jacob De Stoevere. Hij huwde met Lisbette Willayes (overleden 1402) bij wie hij een zoon, Jan en twee dochters had. In het jaar 1412-13 was hij deken van het schildersgild. Hij schijnt een aanzienlijk en financieel welstellend man te zijn geweest die verschillende huizen in de stad bezat. Deze Gheeraert De Stoevere, die overleed in 1419, is tevens de stichter van het Stoevers Godshuis, gelegen naast het huis " Portugal " bij de Hoogpoort. Dit godshuis bleef anderhalve eeuw bestaan.

4. Roelant De Stoevere

Hij was de neef van Gheeraert De Stoevere. In 1416 was hij bedrijvig bij het maken van de versieringen naar aanleiding van de jaarlijkse bedevaart naar Doornik. Zo maakte hij o.a. de "cappe" d.i. het baldakijn van het mirakuleuze O.-L.-Vrouwbeeld van

Doornik (7).

5. Saladyn De Stoevere

Hij was een neef van Roelant en Gheeraert De Stoevere. Zonder bewijs noemen A. Von Wurzbach en A. Siret (8) hem een leerling van de gebroeders Van Eyck. In feite weten we over hem weinig. Een kontrakt van 1434 afgesloten voor de schepenen bewijst zijn bedrijvigheid als schilder. Het kontrakt betreft een aantal schilderijen die Willem de Busoen wil plaatsen in zijn kapel in de kerk van de Minderbroeders. Het kontrakt is één van de merkwaardigste die we bezitten daar het een nauwkeurige beschrijving geeft van het werk dat Saladyn De Stoevere diende uit te voeren en omdat het tevens aanwijzingen geeft betreffende de te gebruiken kleuren. Uit het kontrakt blijkt ook dat Saladyn met helpers werkt. Wellicht was hij dus een niet onbelangrijk meester(9).

Het werk werd in 1578 verwoest door de beeldstormers. Pater Bernardus De Jonghe beschrijft in zijn Gendtsche Kronyke (dl. II, blz.25) deze verwoesting als volgt : " Den 22 meye 1578 zag men in de kerke van Frère-Mineurs omtrent den Predikstoel branden een groot vier van Beelden, Schilderyen en autaer-cieraten ".

Welk was nu dat werk ? In de originele tekst staat : " Willem de Busoen zijnen autaer tafele, metten dueren vanden almorre onder de westveinsters in zijn capelle ten frere minnueren, metten beelde van sente Willeemme dat boven der vorseider tafele staen sal."

Zonder twijfel ging het dus om een gebeeldhouwd retabel met geschilderde luiken. Het in hout gesneden centrale gedeelte stelde de Kalvarieberg voor met Jezus aan het kruis, links en rechts de H. Johannes de Evangelist en O.-L.-Vrouw, in de lucht de zon en de maan en engelen met wapenschilden. Bovendien de beelden van de H. Jacob en de H. Katharina, de schenker en zijn echtgenote en hun zoon. Dit reliëf moest door Saladyn gepolychromeerd worden. De schilders in die tijd achtten zich niet te min dergelijk werk, dat trouwens paste in het kader van hun ambacht, uit te voeren. De tekst van het kontrakt geeft nauwkeurig de kleuren aan die voor elk personage moeten gebruikt worden, bv. God and cruse, met goeder lijfverwen ghelijc eenen doeden (Jezus aan het kruis, voorgesteld als een dode met vleeskleuren).

De luiken van het retabel waren, als trouwens dikwijls het geval is, schilderijen. Het ene luik ~~verbeeldde~~ de Geboorte van Maria het andere haar overlijden, uit te voeren in " fijner olyverwen". Op de keerzijde van de luiken moesten vier beelden (zonder twijfel heiligen) geschilderd worden in "witten en de zwarten"(grisaille) elk voorgesteld in een nis.

Ook het beeld van de H. Willem, dat boven op het retabel stond, moest gepolychromeerd worden.

Tenslotte diende Saladyn de "almorre" (kast) geplaatst onder de westvensters van de kapel van de opdrachtgever met taferelen

te beschilderen, namelijk op de deuren aan de binnenkant vier taferelen op goudbruine fond : Jezus in de Hof van Olijven, de Geseling van Jezus, de Afdoening van Jezus van het kruis en de Verrijzenis van Jezus. Op de buitenzijde van de deuren één voorstelling, met name de Verkondiging van de engel Gabriël aan Maria uit te voeren in grisaille.

Het kontrakt bepaalt verder dat Saladyn en zijn helpers van Willem De Busoen "mont cost" zullen ontvangen en dat na de voltooiing van het werk het door het ambacht zal moeten gekeurd worden.

Tenslotte spreekt het kontrakt nog over een ander werk dat Saladyn voor De Buscoen moet uitvoeren nl. een "Crucifix met vier beelden" geschilderd op lijnwaad met olieverf.

Het dokument dat dagtekent van de tijd toen het " Lam Gods " werd voltooid is bijzonder interessant omdat het een van de weinig bewaarde kontrakten tussen opdrachtgever en kunstenaar is. Bijzonder kenmerkend is het feit dat Saladyn De Stoevere alleen als uitvoerder, als ambachtsman wordt aangezien. Wat moet voorgesteld worden en hoe het moet uitgebeeld worden bepaalt de opdrachtgever. Het niet op de voorgrond treden van de kunstenaar als scheppend individu is typisch voor de Middeleeuwen en verandert pas met de Renaissance. Vanaf de 16de eeuw gaan de ambachtslui stilaan meer en meer artiesten worden, op de voorgrond treden als creatieve persoonlijkheden die zich van hun kunnen bewust zijn.

Saladyn De Stoevere vinden we in 1454 nog terug in de rekeningen van het fameuze " banquet du faisan " te Rijsel gehouden door de hertog van Bourgondië. In 1468 vinden we hem opnieuw aan het werk, samen met Lieven De Stoevere, Daneël de Rycke en Hugo Van der Goes, te Brugge voor de versieringswerken die uitgevoerd werden naar aanleiding van het huwelijk van Karel de Stoute, hertog van Bourgondië, met Margareta van York(10). Na 1468 vonden we Saladyn De Stoevere niet meer vermeld.

(vervolgt)

K. Vandenbussche

Noten :

-
- (1) F. DE POTTER, Gent van den oudsten tijd tot heden, dl.V. blz. 520
 - (2) Gent, Stadsarchief, Jaerboek van de Keure, 1382-83, f° 26 v°
 - (3) F. DE POTTER, o.c., blz. 520
 - (4) THIEME-BECKER, Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart, dl. 32, blz. 97, Leipzig, 1938.
 - (5) Gent, Stadsarchief, Acten en Contracten van de Keure, 1398-1399, f° 43 v°.

- (6) Gent, Rijksarchief, St.Pieters, n° 2287, Rekeningen van St.-Pietersabdij, St.-Baafsdag 1400- idem 1401, f° 23 v°.
- (7) Gent, stadsarchief, Stadsrekeningen, 1416-1417, f° 147-148.
- (8) A.VON WURZBACH, Niederländisches Künstler Lexicon, Wenen-Leipzig, 1910, dl. II, blz. 597 ; A. SIRET, Dictionnaire historique des peintres de toutes les écoles depuis les temps les plus reculées jusqu'à nos jours, Brussel, 1848, blz. 6.
- (9) Gent, Stadsarchief, Jaarboek van de Schepenen van de Keure, 1434-1435, f° 22 v°.
- (10) Hulin DE LOO in BIOGRAPHIE NATIONALE, vol. 24, Brussel 1926-29, kol. 76-84.

V R A A G E N A N T W O O R D

=====

Vraag nr. 10 van Dhr. G. Dieperinck, Gent

De benaming voor " De Lintworm " aan de Koornlei luidt in het Duits " zum Drache ", wellicht naar de gevelsteen op het huis die inderdaad een draak voorstelt. We menen te weten dat in Oud-Nederlands 'Lindeworm' draak betekent. Gaat de naam van het huis niet eerder terug op de gevelsteen dan op de lange bierwagens ?

Vraag nr. 11 van Lic. A. Van den Kerkhove, Gent

Daar ik van plan ben een artikel te plegen over " De iconografie van de Maagd van Gent " zou ik een ieder die over dit thema bibliografische gegevens kent of afbeeldingen, reliëfs of beeldhouwwerk voorkomend op Gentse gebouwen,... bijzonder dank weten voor verstrekte inlichtingen.

Vraag nr. 12 van Lic. J.P. Esther, Gent

Over het voormalig Tempelhof te Gent vond ik gegevens in het BULLETIN DES COMM. ROY. D'ART ET D'ARCHEOLOGIE, 3e jg. 1864, p. 416 en 4e jg. 1865, p. 67, in het werk van F. DE POTTER en in PALMARES, jg. 1965, nr. 2, pp. 15,18 en 20. Zijn er nog andere publicaties over het Tempelhof?

Antwoorden via het sekretariaat van de Heemkundige Kring " GENT ", Rabotstraat, 10 9000 Gent.

Nieuwe vragen overmaken aan het sekretariaat voor 1 mei 1972..

Hartelijk dank aan alle medewerkers !